

Utbildningsdepartementet
Gymnasie- och vuxenutbildningsenheten
Christina Hassel

Ort
2024-06-10

Vår referens
Diana Vasiliou

Dnr
U2024/00585

Remissyttrande

Växla yrke som vuxen – en reformerad vuxenutbildning och en ny yrkesskola för vuxna (SOU 2024:16)

Företagarna har beretts möjlighet att lämna synpunkter på det rubricerade betänkandet och önskar framhålla följande.

Sammanfattning

Utredningen har haft i uppdrag att ge förslag som syftar till att stärka och förbättra yrkesutbildning för vuxna för att bättre matcha arbetsmarknadens behov och de individuella behoven hos individer. Uppdraget var att presentera förslag för stärkt koppling mellan arbetsplatser och utbildning, undersöka en långsiktig finansiering med högre förutsägbarhet och att föreslå förändringar av statsbidraget för regional yrkesvuxenutbildning för att snabbt kunna möta uppkomna utbildningsbehov. Utredningen fick även ett tilläggsdirektiv om att föreslå en ny form av yrkesutbildning på gymnasial nivå för vuxna, liknande modellen för yrkeshögskolan.

Utredningen föreslår:

- En ny förordning om statsbidrag för yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning som ska träda i kraft 1 juli 2025.
- En ny lag och förordning om yrkesskolan som ska träda i kraft 1 januari 2026. Detsamma gäller den föreslagna förordningen om utbildning inom yrkesskolan som uppdragsutbildning.
- Övriga författningsändringar föreslås träda i kraft den 1 januari 2026.

Förslagen i korthet

Nedan beskrivs samtliga förslag i utredningen i korthet, samt Företagarnas inställning till dessa.

En ny yrkesskola för vuxna

För att utvidga utbudet av yrkesutbildningar för vuxna på gymnasial nivå, föreslår utredningen inrättandet av en ny utbildningsform kallad yrkesskola, baserad på yrkeshögskolemodellen där arbetsmarknadens behov styr utbudet av utbildningar. Efter att utredningen presenterats kom gällande förordning, vilken ger utbildningen namnet nationell yrkesutbildning (NY). NY ska erbjuda praktiskt och teoretiskt inriktade yrkesutbildningar med starkt inflytande från arbetslivet, som även förväntas bidra med medfinansiering och handledning i samband med lärande i arbete (LIA). Målgruppen för yrkesskolan förväntas vara vuxna som vill byta karriär eller förbättra sina arbetsmarknadsmöjligheter. Utbildningarna ska vara minst sex månader och maximalt två år långa och kan leda till en yrkesskoleexamen. För att undvika inlåsning i specifika yrken föreslås också en allmän examen för dem som vill bredda sina kunskaper. Finansieringen av yrkesskolan föreslås delvis komma från staten genom statsbidrag och delvis från arbetslivet. Branschskolorna, som tidigare varit föremål för försöksverksamhet, föreslås integreras som en del av yrkesskolan med möjlighet till bidrag för utbildningsanordnarens kostnader.

Samtidigt diskuteras i utredningen huruvida det borde övervägas och undersökas om det skall finnas hantverkslärlingsutbildningar inom yrkesskolan som leder till en kvalifikation på SeQF-nivå 3 enligt förordningen (2015:545) om referensram för kvalifikationer för livslångt lärande, samt att det bör övervägas om det är lämpligt att flytta över lärlingsutbildningarna för vuxna till vissa hantverksyrken, som idag finns i yrkeshögskolan, till yrkesskolan.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslagen om en ny nationell yrkesutbildning i allt väsentligt. Samtidigt behöver den pågående pilotverksamheten utvärderas, vilket av naturliga skäl inte är möjligt i dagsläget. En farhåga är dock att småföretagens kostnader i form av att avsätta resurser för handledning samt övrig administration och samordning med utbildningsanordnare blir högre i förhållande till större företag. Detta kan i sin tur leda till att småföretagens behov av utbildad arbetskraft inte i lika hög grad kan tillgodoses då de inte kan frigöra lika mycket resurser som större företag.

Vad gäller frågan om hantverkslärlingsutbildningars SeQF-nivå stödjer Företagarna det remissvar som Stiftelsen hantverk & utbildning lämnat.

Från ansökan till antagning i komvux

Utredningen har kartlagt urvalet till och avbrotten från yrkesutbildningar inom komvux. En fjärdedel av kommunerna ansåg att urval är mycket vanligt, med regionala skillnader. Prioriterade sökande får oftare plats än de från lägre prioritetsgrupper, särskilt inom vård, barnomsorg och transport. Avbrott är relativt ovanliga men om de sker är det främst på grund av svårigheter att kombinera utbildning med arbete. För att göra antagningarna mer enhetliga och underlätta för kommunerna föreslår utredningen ändringar i lagstiftningen så att bedömningarna sker för hela utbildningar istället för på kursnivå. Detta skulle också ge kommunerna möjlighet att erbjuda både enskilda kurser och helhetsutbildningar inom komvux på gymnasial nivå.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslaget.

Ett mer långsiktigt och flexibelt statsbidrag för yrkesutbildningar inom komvux

Dagens statsbidrag för regional yrkesvux används endast till 68 procent sedan 2017, på grund av kortsiktiga ettåriga beslut och bristande flexibilitet. För att förbättra detta föreslås en ny förordning med ett treårigt grundbidrag och ett ettårigt tilläggsbidrag. Grundbidraget baseras på kommunens invånarantal över 17 år och kräver ingen ansökan, medan tilläggsbidraget kan sökas vid behov. Kommunerna ska medfinansiera 30% av grundbidraget, men inte tilläggsbidraget. Statsbidragsnivåerna ska ökas med 20% och justeras enligt skolindex. För lärlings- och kombinationsutbildningar föreslås differentierade bidrag. Kombinationsutbildningar ska omfatta svenska för invandrare och svenska som andraspråk. Slutligen föreslås statsbidrag för förberedande orienteringskurser begränsade till 200 poäng per person.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslaget i sin helhet. Det är av vikt att statsbidragen blir mer flexibla och att kommuner genom detta inte behöver lägga ned eller inte starta utbildningar med anledning av de korta tidsfristerna. Bristen på yrkesutbildad arbetskraft är stor och det är därför angeläget att de statsbidrag som avsätts för dessa utbildningar också används utefter behov.

En reformerad lärlingsutbildning för vuxna

Lärlingsutbildning inom komvux behöver bli mer attraktiv för både arbetsgivare och vuxna. För att detta ska ske föreslås att arbetsgivare får ökat inflytande och ansvar, samt att arbetstagarorganisationer deltar mer aktivt. Lärlingsutbildning bör regleras i skollagen med utbildningskontrakt mellan elev, arbetsgivare och utbildningshuvudman, samt med lärlingsråd för samverkan. Vid urval ska arbetslivets behov prioriteras, och arbetsgivare ska kunna välja sina lärlingar genom avtal med kommunen, förutsatt att de erbjuder lärlingsanställning. Detta menar utredaren kan öka intresset och ansvaret hos arbetsgivare och göra utbildningen mer attraktiv för vuxna.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker delvis förslaget. Det är uppenbart att svensk lärlingsutbildning behöver reformeras i grunden för att mäta sig med andra internationella utbildningar. I denna reformering är det av vikt att företagen får ett ökat inflytande av utbildningarna för att kunna forma dessa efter sina behov. Genom lärlingsutbildningar kan delar av den utbredda kompetensbrist som råder underlättas. Däremot kan det för småföretag vara administrativt tungt att delta i lärlingsprogram. Det innebär även en ökad kostnad i både tid och resurser. Villkoren för dessa typer av utbildningar och anställningar är därför avgörande för hur och om småföretag kan delta. Det krävs därför att företagen, med fokus på småföretagen, delvis ersätts för dessa typer av anställningar. Utan ersättning riskeras att endast större företag med mer resurser har möjlighet att delta.

Det behövs bättre förutsättningar att snabbt möta nya stora utbildningsbehov

För att snabbt möta stora, tillfälliga utbildningsbehov vid exempelvis företagsetableringar, expansioner eller nedläggningar behövs snabbare omställning. För detta föreslås extra statsbidrag för yrkesvux till kommuner med särskilt stora behov. Dessa bidrag, fördelade av Skolverket och utan krav på kommunal medfinansiering, ska kunna användas för statligt finansierad utbildning. Regeringen kan även medge undantag från prioriteringsreglerna i skollagen, och ansökningar ska gå direkt till utbildningshuvudmannen för snabbare hantering.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslaget, givet att de utbildningsbehov som uppstår med kort varsel avspeglar arbetsmarknadens verkliga behov.

Elevers tillgång till stöd i komvux

Utredningen visar att elever inom komvux har varierande stödbehov, men stödet varierar mellan kommuner och är ofta enligt utredningen otillräckligt. För att förbättra detta föreslås att skollagen och förordningen om vuxenutbildning ändras för att lagstadga om kartläggning av stödbehov vid upprättandet av individuella studieplaner. Skolverket och SPSM föreslås utveckla stödmaterial för detta. Även om inget utökat ansvar för stödinsatser föreslås, ska det förtydligas i skollagen att lärare ska ha tillgång till specialpedagogisk kompetens. Skolverket ska också utveckla stödmaterial för extra anpassningar i undervisningen.

Företagarnas inställning

Företagarna avstyrker förslaget med motiveringen att detta kan leda till ökad administrativ börda för utbildningsanordningarna utan förbättrad kvalitet för den enskilda eleven. Att exempelvis extra anpassningar ska dokumenteras i förekommande fall, när det inte är ett krav i någon annan utbildningsform idag, kan leda till ökad byråkrati och därmed minskad tid till kvalitativ undervisning.

Underlättande av studier för elever med funktionsnedsättning

Utredningen visar att det saknas aktuell kunskap om studiesituationen och tillgången till komvux för vuxna med funktionsnedsättning. För att förbättra kunskapsläget föreslås att Skolinspektionen gör en kvalitetsgranskning och att Skolverket kartlägger tillgången till komvux för dessa elever. En utredning ska också göras om tolktjänster för döva, hörselskadade och dövblinda inom komvux. Dessutom behövs kompetensutveckling för lärare och personal om funktionsnedsättningar, och Skolverket samt SPSM ska utveckla och sprida relevant stödmaterial.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslaget.

Underlättande av övergångar till arbetsmarknaden för elever inom anpassad utbildning

Utredningen konstaterar att vuxna med intellektuell funktionsnedsättning eller förvärvad hjärnskada möter ekonomiska hinder vid studier inom komvux som anpassad utbildning, vilket begränsar deras möjlighet att finansiera studier och övergång till arbetsmarknaden. Det föreslås därför att regeringen utreder finansieringen av dessa studier. Dessutom är tillgången till yrkesutbildningar begränsad och de utbildningar som finns uppfyller inte arbetsmarknadens krav. Därför föreslås att Skolverket, i samråd med MYH, analyserar möjligheterna att skapa yrkespaket på SeQF-nivå 3 för komvux som anpassad utbildning.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslaget givet att utbildningarna möter arbetsmarknadens behov.

Prövning inom komvux och gymnasieskolan

Dagens regelverk ger enskilda omfattande rätt att pröva sina kunskaper utan undervisning, vilket kan skapa problem och undergräva betygens trovärdighet. Utredningen föreslår ett flertal åtgärder för att begränsa prövningsmöjligheterna, bland annat att höja avgiften från 500 till 1 000 kronor, begränsa prövningar till hemkommunen eller samverkansområdet, och att en individ får göra högst två prövningar per ämne och nivå under en sexmånadersperiod. Dessutom föreslås att rektorer kan ge betyget E vid validering utan prövning om kunskaperna är tillräckliga.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslaget. Det är rimligt att avgiften, som varit oförändrad under lång tid, höjs samtidigt som prövningstillfällena begränsas något för den enskilda. Detta då en prövning hos en huvudman kan innebära stora administrativa kostnader.

Uppföljning och utvärdering av förslagen

Utredningen föreslår flera reformer som innebär förändringar av gymnasial yrkesutbildning för vuxna. Det föreslås att en delegation ska inrättas för att implementera, följa upp och utvärdera dessa reformer samt den redan beslutade pilotverksamheten med en ny form av yrkesutbildning. Delegationen ska också främja samverkan mellan kommuner, utbildningsanordnare och arbetsliv, och fungera som rådgivande organ till regeringen. Den ska verka mellan 2025 och 2028.

Företagarnas inställning

Företagarna tillstyrker förslaget.

Diana Vasiliou
Utbildningsexpert
Företagarna

Pernilla Norlin
Näringspolitiskt chef
Företagarna